

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniæ Agrippinæ, 1653

Sermo XIII. Timor Domini Quomodo secundum Architectonicæ regulas,
esse vel dici possit Fundamentum Ædificij Spiritualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

S E R M O XIII.

TIMOR DOMINI

Quomodo secundum Architectonicas regulas, esse, ac dici possit Fundamentum Aedificii spiritualis.

IS non cuilibet est obuius, quum omnes fundamenti jaciendi modos FIDEI & Humilitati applicasse videamur. Sed diligenti investigatione deprehendimus ex Architecturae arcanis, esse quandam fundandi rationem, quae non nominatis illis virtutibus, sed Timori Domini competat.

ARTICULUS I.

SUBSTRUCTIONES IN SOLO PALUSTRI

Per Carbones, & Lana vellera.

MAGNIFICENTISSIMA Aedes fuit Ephesiae Dianae, quae ducentis annis & viginti aedificata est à tota Asia. (*) Sed nihil in ea fuit admirabilius, quam Fundamentum par tanto aedificio. Mirabantur quidam longitudinem, quae erat quadringentorum viginti quinque pedum: alii latitudinem, quae erat ducentorum viginti: nonnulli columnarum multitudinem, nam numerabantur cxxvii. à singulis Regibus factae, pedum sexaginta amplitudine: ex iis xxxvi. erant caelatae. Sed plus admira-

(*) Plini lib. 7. cap. 33. Strabo lib. 14.

mirationis habuit Fundamentum, de quo cū confu-
tarent artifices, auctor fuit Theodorus nobilis Archite-
ctus, cū Chessiphrono Gnosio, ut collocaretur in loco
palustri, ne terræ motus sentiret, aut hiatu subsideret.
Verūm, dubitantibus, quomodo solum firmari posset,
ut fundamentum sustineret, asseruit Theodorus, sub-
ciendos esse carbones, deinde velleribus lanæ calcen-
dum. Ita factum. & sic locus, cū humidus antea esset,
soliditatē accepit, instar saxi, factus immobilis, (a) In
palustri, inquit Plinius, ideo fecere, ne terræ motus sentiret, &
hiatus timeret: rursus, ne in lubrico atque instabili fundamēto
tanta molis locarentur, ante calcatis in ea substravere carbone-
bus: deinde velleribus lanæ. Approbat hunc fundandi mo-
dum Vitruvius (b) in suis architectonicis, quem ad rem
nostram accommodemus.

(a) Diogenes. Pausanias. Plin. lib. 36. cap. 14. (b) Vitruvius lib.
3. cap. 3. & lib. 5. cap. 12.

ARTICVLVS II.

ANIMA HUMANA

Humus & est paludosus. Carbo Timoris Domini Symbolum.

ÆDIFICAMUS Domū Sapientiæ in solo palustri. In
sanè rectè concipitur Anima hominis, quæ limosa
est, & obducta perturbationum stagnantium aqua: se-
ccatur facilè ad solis Justitiæ ardorem, in gratiæ peccati-
liaris æstate; licet abundet undis in sæva tentationum
hieme, ac desolationis bruma. Quod autem in humo
paludosa accidit, id in nobis experimur. Sunt in anima
velut coaxantes ranæ passionum, lumbrici affectuum
limus imperfectionum, cænum cogitationum vanitas
marum.

marum. Unde est impura mortua, deses. Verum, in palustri fundamentum non ponitur, nisi fuerit tellus in aquosa, nempe, sine aquâ, quæ vel exsiccata fuerit, vel haustoriis instrumentis educta, vel alium in locum derivata. Accommodatè ad institutum nostrum S. Ambrosius (a) disputans de deserto, in quod secessit Christus Matthæi iv. docet, libenter illum in nobis habitare, vel in Domo Sapientiæ, quæ est Sapientia Incarnata, cum corporis nostri quasi terram fame squalidam, ac siti aridam reperit. Quare necessarium est, ut humus nostrâ sit deserta à mundanis deliciis, in via diabolicis concupiscentiis, in aquosa libidinis illecebris. Nimirum alludit ad illud psal. lxxii. *In terra in via & in aquosa, sic in Sancto apparuit tibi.* Simile quid scribit S. Hieronymus, (b) qui censet, neminem esse Dni habitaculum, nisi prius in eo invenerit terram desertam à vitiis, & in viam adversariis potestatibus, & absque humore ac rheumate vllius libidinis.

Nunc autem, quoniam Anima nostra est velut terra palustris, aquosa, ideoque lubrica & instabilis, quid facto opus, ut fundamentum tantæ molis, quanta est Domus Sapientiæ, sustineat? Imprimis oportet substernere calcatos carbones. CARBO symbolum est TIMORIS DOMINI. quod ne fingere videamur ex ipsis oraculis divinis est confirmandum. Ex iis autem deducitur, duplici nomine Timorem Domini Carbone, tanquam symbolo, significari. Primo quidè, quia omnia Spiritus sancti dona, inter quæ Timor, ut Carbones igniti concipiuntur, eam ipsam ob causam, ob quam Divinus Spiritus igneis in linguis, id est, carbonibus, in linguarum formam efficitis Apostolorum verticibus insedit. Sive

Secunda Pars.

Bb

quod

(a) S. Amb. ser. 37. edit. veter. vel 39. Rom. aut ser. 77. de temp.
 (b) S. Hieronym. epist. 46.

quod se Patri consubstantialem, simulque Filium Dei vellet ostendere; vocatur enim *Deus Ignis*, Deuteronomii xxxxi. sive quod se vim purgandi, convertendi, consumendi habere hoc symbolo indicaret. Sive quod revera is sit, de quo canit veritatis assertrix Ecclesia:

Fons vivus, IGNIS charitas.

rectè igitur Dona divini Spiritus veluti Carbones animo obijciuntur.

HORUM autem multiplex est usus: nam præterquam quod ad fundamentum Domus Sapientiae adhibeantur, ut postea explicabitur, ollis eos suis Deus subijcit, calorem iis in aquam frigidissimam, & congelatam inducit, frigus educit, eduliaque in iis constipata epulis de vinæ mentæ parat, quæ sunt bona desideria in animi carbonibus illis benè cocta. Ego certè sæpenumero animam humanam concipio ex Jeremia Propheta, ut Ollam, primùm algidam peccati glacie, mox tepidam Timoris servilis carbonibus substratis, tandemque effervescentem Timoris filialis flamma crepitate. *Factum* inquit Propheta cap. i. Jer. i. 13. *Verbum Domini secundum me, dicens. Quid tu vides? & dixi, Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.* Hanc Ollam symbolicè designare animum perversum infidelium Hebræorum estimat S. Gregorius: (a) glaciem autem & frigus, in datam eorundem perfidiam à malo Aquilone provenientem. (b) Ego magis universè, peccatoris cujuslibet oblati cor concipio, instar Ollæ ferreæ, quæ plena sit aqua congelata. Miser homo, qui talem circumfert ollam, sed miseræ hujus non est remedium, nisi per misericordiam, qua motus Dominus, mittit è cælo carbones, & gelu solvat. Cor hominis criminosi, velut Ollam carbones cœlestes, Dona Sancti Spiritus, & Timoris potest

(a) Homil. 3, in Ezech. (b) lib. 29. Moral. cap. 21.

mum si cingant, solvitur pervicaciæ glacies, obduratio
pauulatim colliquescit per timorem ser vilem: si accedat
initialis, & cum filiali ardor caritatis, cordis intima in-
flammanur, & conversus ad DEUM desinit esse, qui fuit,
& incipit esse, qualem se sentiebat, qui instanter orave-
rat. *Cor mundum crea in me DEUS, & Spiritum rectum innova
in visceribus meis.*

JAM verò, Carbones, Timorem Domini, quem Ser-
vilem dicimus, & ædificii spiritualis est fundamentum,
alio nomine peculiariter exprimunt, quoniam pœnas
impiorum, temporales & æternas, flammam gehenna-
les, DEUM que ut justissimum & severissimum Judicem
malefactorum symbolicè denotant. Ita *Carbones desola-
torios* exponit S. Basilius, considerans illud psalmi cix.
Sagitta potentis acuta cum carbonibus desolatoris, quia deso-
larum faciunt eum, qui pœnas illas sustinet, lxx. Inter-
pretès habent, *ὡς θανάσις ἐν γυνυκοῖς*, quasi desolantes, quod
nimirum desolationem talem inducant, ut omnia redi-
gant in solitudinem, sicut ignis devorans, ædes, civitates,
populos, provincias, omnia. Nebiensis legit, *cum carbo-
nibus genistarum ardentibus gehenna inferius*. Quo indicatur
inferni pœna ignis diutissimè durantis, nempe, in per-
petuum. Idem significavit Nicetas doctus Nazianzeni
Scholiastes, Orat. 42. Interpretans Carbones istos vin-
dices & malos. Rabbi Salomon quoque explicat de
igne gehennæ inextinguibili, quo puniantur Babylonii,
qui vexaverunt in captivitate populum Israël. Alii apud
S. Chrysostomum legunt: *cum carbonibus constipatis*. Non-
nulli, *cum Carbonibus in lecti formam constrictis*. quo nihil
fingi potest accommodatius, ad miserimum damnato-
rum situm inter flammam cubantium exprimendum.
Et passi sunt quid simile Martyres aliqui, in carbonibus
cōstrata culcitra resupinati. S. Hieronymus legit, *Carbo-*

nes juniperorum, Quidam alii, genistarum. Certè juniperorum carbones diutissimè ignem conservant, suntque ardentissimi, & cum videantur foris extincti, redactique in cineres, interius ardent, ut tradunt Plinius & Theophrastus. (a) Confirmat ea S. Isidorus, (b) & inter etymologias hanc adfert de Junipero, quod ab amplo in angustum finiat, ut ignis: sive quod conceptum diutè neat ignem, adeò, (c) ut si primæ ex iis cinere fuerint coactæ, usque ad annum perveniant. Quod *vulgè* apud Græcos ignis dicatur pueris norum est: illud etiam in confesso, diutissimè in junipero servari ignem: est enim illius materia densa, pinguis, & quodammodo incorruptibilis. Plinius autè auctor est, cariem vestustate que non sentire: ac templi cujusdam trabes ætate sua durasse, quod annis ante Troiæ excidium ducentis constructum fuerat.

CARBONUM eorundem fit mentio psalmo cxxv. *Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos: in miseris non subsistent.* Sermo est de supplicio improborum, quod subsistant, carbonibus ignitis in eos immixtis, ut iis obruantur, nec possint oppressi se erigere, at tollere, subsistere. Docent autem gravissimi Interpretes, pertinere hoc ad facinorosos, æternis Carbonum gehennæ incendiis peniendos, ac in gehennales flammæ, unde nunquam eripiantur, aut emergant, deijciendos: ita, ut illa tormenta intoleranda (sic loquuntur) tolerare semper cogantur, & de uno transire ad aliud, absque spe ullâ liberationis. Quod clarissimè significat Chaldaeus Paraphrastes, qui ita vertit, *Cadent super illos carbones de cælo: in ignem gehennæ præcipitabit eos: in foveas scrobium, ex quibus non resurgent vitam æternam.* Vel, ut est in textu, & translatione

Nebi-

(a) Apud Genebr. in psal. 119. 4. negat Lorin. se reperisse apud illos. (b) Isidor. l. 17. Orig. cap. 17. (c) Hoc ridet Scaliger Exercit. 328. in Cardan.

Nebienſis: *Cadent ſuper illos carbone: de caelo in ignem. & in gehennam precipitabis eos, & in foveas ſcrobium, de quibus non reſurgent: item, in foveas illaurationis cadent: & non reſurgent ad vitam aeternam.* Nonne meritò ad hæc tinniant aures impiorum, quibus acclamari poteſt, quod eſt apud Iſaiam: cap. xxxiii. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante: quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis.* Denique, *Carbones decedentes ſuper damnatos, ſunt;* (a) qui deſignare putant Dæmones, ac etiam damnatos alios, quaſi ruentes ſuper alios, cum faciebus fuliginofis & denigratis ſuper carbones, ut loquitur Jeremias in Threnis: (b) Quod præclare denotat pœnam in inferno demorantium. Et alluditur ad ignem Sodomiticum, quo civitates quinque conflagrarunt, *deſcendente igne in pentapolim, Sapientiæ x. & ad ignem egreſſum à Domino, qui devoravit Nadab, & Abiu filios Aaron, Levitici x. & alios poſtea murmuratores, Numer. xi.* At quoque & habitatores Arnon, Num. xxi. Atque ita periit ob infidelitatem impietatemque ſuam. Olympius Arianus Episcopus in Africâ, dum in balneo S-S. TRINITATEM blaſphemaret: ignito enim triplici jaculo cœlitus proſiliente, multisque videntibus abſumptus eſt. (c) Prætereà, Imperator hæreticus Anaſtaſius. (d) Atque ob improbitatem Hatto Moguntinus Antistes, malæ famæ vir. (e) Senſus itaque illius comminationis eſt. Cavete criminoli, ſagittæ potentis Judicis ſunt acutæ cum carbonibus deſolatoriis, carbones ignitos vobis immittet, & in carbones vos deiiciet, ut, & cadant carbones ſuper vos, & ipſi cadatis in eoſdem, fulminati & cooperti ab illis, perpetuò in iis rotandi.

Bb 3 CAR-

(a) *Martinus Alfernis.* (b) *Thren. 3. 5.* (c) *Sigeber. Chron. Zonaras tom. 3.* (d) *Sigeber. Chron. Crantius Metrop. lib. 2. cap. 25. lib. 3. c. 4.* (e) *Serar, lib. 4. Moguntiac.*

CARBONES itaque isti calcandi sunt in animâ, tanquam in terrâ palustri, ut fiat solum. Fidei fundamento sustinendo idoneum. Clarius meditatione crebrâ suppliciorum, maximè, infernalium, eorumque salutari meru ac formidine, quæ dicitur *Timor Domini Servilis*, Anima peccatoris, quæ ob insitam vanitatem, & affectuum, ac criminum humorem redundantem, instar aquæ, diffluit, exsiccatur, firmaturque: & sic apta redditur, ut Fidei fundamentum suscipiat, sustineat, retineat. Ita enim fit, ut licet anima fuerit antea, ceu terra palustris, tamen in eâ jam nequaquam, ut in lubrico & instabili fundamentum ponatur: stabilitur enim ac solidatur, immò lapidescit, istis in eâ calcatis carbonibus. Quod clarissimè, absque ulla metaphora, docent ædificationis spiritualis Magistri. S. Cyrillus Alexandrinus imprimis, qui lib. 2. cap. 16. sic Isaiam exponens scribit: *Tenendum est, animam DEI Timore, velut muro obseptam forem esse, & quodammodo invictam.* Firmitatem igitur communicat Timor Domini. Quocirca monet Salomon ut firmitatem nostram fortitudinemque in Timore illo sitam putemus. *In Timore fiducia fortitudinis*, inquit Proverbiorum xiv. *Et, qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit, quoniam ipse est spes ejus.* Quod pulchrè atque eleganter deducit Lactantius desumpto ex Philosophicis principio. *Nemo dubitat, inquit, lib. vi. de vero cultu, qui timidi & imbecilli sunt animi, aut dolorem metuere, aut egestatem, aut exilium, aut carcerem, aut mortem: quæ omnia, quisquis non exhorruerit, fortissimus judicatur. Qui autem DEUM metuit illa universa non metuit.* Rectè nam Timor Domini, etiam Servilis, expellit Timorem exilii, servitutis, carceris, egestatis, omnisque alterius rei formidinem: siquidem rimens DEUM, eligit potius mortem, universamque suppliciorum molem sustinere, quàm DEUM
offen-

offendere, Calcatis igitur in anima, ut palustri solo, per Timorem Domini, Carbonibus gehennæ, soliditas obtinetur: nam Carbones isti absument paludis immundæ humorem omnem: hoc enim habet gehennæ Timor, ut observat Climacus gradu ultimo. Sic ergo in anima aptatur ad Fidei fundamentum locandum locus.

ARTICVLVS III.

CARBONES JUDICIS SEVERI,

Lana vellera Patris benigni sunt symbola.

VERUM, Carbonibus istis, ex Architecturæ sacræ præscripto, conjungēda sunt Lanæ vellera, quibus magis magisque firmatur animæ solum: id est, ut clarissime dicam, Timori copulanda est Misericordiæ divinæ, per Christum Salvatorem, Fiducia, sine qua minus esset firma substructionis moles. Hoc est, quod docuit Tridentina Synodus, eo loco, in quo egit de Fundamento, quod indirectè, quia dispositivè ad Ædificium spirituale requiritur, id est, de præparationibus ad sanctificationem peccatoris. Postquam enim dixisset: peccatores à Justitiæ divino Timore utiliter concuti, addidit, eosdem tunc ad Misericordiam DEI considerandam se convertendo in spem erigi, fidentes, DEUM sibi propter Christum, propitium fore, sicque paulatim ad justitiam & sanctitatem, perfectam perducere, Sessione VI. cap. 6. Bene autem per *Vellus Lana*, Misericordia, mansuetudo, & longanimitas DEI Opt. Parentis significatur. Est enim *Vellus* ab animalium mansuetissimo, ipsoque Misericordiæ symbolo, Ovicula resectum. Immo,

in Litteris divinis, per Vellus exprimitur *ἡ μαλὰ*, mansuetudo, seu longanimitas. Sic Psalmo LXXXIX. 10. ubi ex LXX. legitur: *Quoniam supervenit mansueto*, in Hebræo legi potest *gez gez*, quæ vox alibi (a) per *Vellus* redditur. Hoc *Lana vellus*, id est, *DEI Misericordia*, si cum Carbonibus, id est, iudiciorum divinatorum Timore prematur, & & calcerur in corde, omnem illecebrarum humorem ex paludosa illa tellure exprimit, solumque ejus ad sustinendum virtutum palatium stabiliet.

(a) Deut. XVIII. 4. Job XXXII. 20. Serarius Judic. VI. q. 24. nu. 6.

ARTICULUS IV.

CHRISTUS JESUS

*Cui Lana Vellus, Edificio spirituali virtutum
supponendus.*

MELIUS fortasse fecero, si *Lana Vellus* fundamento Domus spiritualis substernendum, dicam esse illud, sine quo nulla inchoatur, sive in terris sive in cælis, Palatii moralis, mystici, divini, ædificatio, quodque omnibus supponi debet, ut firmitatem assequantur. Is est CHRISTUS JESUS, viuum virtutum omnium Fundamentum, ac unice solidissimum. An non enim in Christum Charismata Divini Spiritus, sicut *Pluvia* in *Vellus* descendere? *Quid VELLUS Gedeonis significat*, inquit suavissimus Bernardus, Sermone 2. super Missas. *quod utique de carne tonsam, sed sine vulnere carnis, nisi Carnem adsumptam de Carne Virginis absque detrimento Virginitatis. Cui utique distillantibus cælis, tota se infudit plenitudo Divinitatis. Si Christus est Agnus DEI innocens & immaculatus,*

us, ejus Caro est candidissima Lanæ Vellus, cujus meritis omnia ædificandi impedimenta auferuntur. Videtis-ne quàm bellè convenient Architecturæ sacræ profanæque observationes. Ex quibus deduximus, accommodatio sensu, Timorem Domini, & ejusdem misericordiæ fiduciam, adjunctis Agni immaculati exuviis, ac meritis, esse *Carbones & Lana Vellera* in palustro animæ solo jacienda & calcanda, ut Domus Sapientiæ, quæ Divinum est virtutum ædificium, possit exurgere.

ARTICULUS V.

ARTIFICIUM ARCHITECTONICUM

Collocandi fundamentum, adactis in imo Palis.

MAGISTER Architecturæ vulgaris Vitruvius libro tertio cap. 3. quod est de foundationibus, tam in locis solidis, quàm congestitiis, postquam docuit, / foundationes in solido fieri debere, si queat solidum inveniri, addit, si hoc non reperiatur, sed locus sit congestitius ad imum, aut paluster, debere palis alneis, aut oleagineis, aut robusteis ustularis configi, sublicæque machinis adigi, & tunc structuris solidissimis fundamenta implenda esse. Alii brevius id exprimi posse existimant, & dicunt, terram prius fistucationibus, nempe, palis è robore, alno, olea ustularis, & fistuca machina adactis solidandam, antequam principale fundamentum jaciatur. Idem præceptum inculcat lib. v. cap. 12. Atque secundum hanc regulam, Venetiis, cùm ea vrbs Adriatici maris stagnis & paludibus inædificata sit, fundamenta ædium constituuntur. Quod refricat mihi memoriam

B b 5 civi-

civitatis nobilissimæ, & emporii in tota Europa celeberrimi Amstelodami, (quod mihi natale solum Anno 1578.) Hæc urbs viris pariter, & opibus præpotens, in intimi sinus Batavici faucibus posita, præter naturæ munimentum, operibus etiam pro loci genio haud invalida, quum paludoso minimeque firmo solo inhæreat, aut, ut quidam asserit, (a) potius in undis natet, fundamenta non nisi incredibili impendio poni patitur, ad actis per fistucas trabibus arboribusque ingentibus, aut substrata materia, per sublicas connexa. Quo fit, ut putentur fundamentorum impensæ subinde reliquam structuram æquare vel excedere,

(a) Hadria. Junius in Batavia.

ARTICULUS VI.

TIMOR DOMINI

Comparatur cum Palis oleagineis, alneis, robusteis.

ANIMA hominis infidelis, aut peccatoris, ut jam ante præscripsi, vndis criminū est obruta, vel iis innata, verè palustris, instar terræ, aquis immersæ, nihil habens in imo solidi, cum non nisi vanitate innitatur, & rebus nihili, immò, sit ipsa Vanitas, & umbra mendacioque instabilior. In illo tamen, ad id destinato solo, Ædificium spirituale exstruendum est, cujus *Fundamentum* sit *Fides* ære perennius. Quid remedii? ab Architectura id petendum. Hæc docet, ut audivistis, terram istiusmodi fistucationibus esse solidandam, adigendos creberrimè Palos ustulatos, ex olea, alno, robore, tunc verò iis superædificandum. In Architectura-sacra, quam hic profite-

mur,

mur, *Palus est Timor Domini*, cujus varia officia, & functiones, sunt veluti Pali multiplices, quibus spiritualis fit palatio. Iis enim anima confixa solidatur, ut ad suscipiendam substructionem Fidei, aliarumque virtutum structuram sit aptissima. Hanc sive conceptionem, sive applicationem suggerit mihi Architecturæ sacræ peritissimus Rex David, qui cum haberet in optatis, ut in anima sua à supremo Architecto Ædificium virtutum erigeretur, sciret autem solum istud esse paludosum à stagnantibus concupiscentiæ undis, atque idcirco, non posse, nisi ad actis palis fulciri, precabatur identidem, quod est. *Psalmo cxviii. Confige Timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.* Ac si ita oraret supplex. *Quæso Te, Princeps clementissime, & Architecte sapientissime,* tuis non solum auspiciis, sed & sumptibus præparalocum palationibus necessariis: nam mihi id est impossibile, cum incredibilis impendii sit, in aquis vanitatis fundamenta jacere: deinde, manum ipse ædificationi admovebo sedulo. *Confige Timore tuo carnes meas.* Ita Timore, tanquam Palis, suppliciorum igneorum jugi memoria præustulatis caro configitur, & solidatur. Nec te moveat, quod carnem nominet, non animam: per carnem enim intelligit, non corpus hoc, quod circumferimus, sed carnales cupiditates, quæ sunt in anima, ut subfiliens & fungosa terra, minimè firma: illas enim petit Timoris palis transfigi, ut sese amplius commovere non valeant. Loqui autem Psalmistam de Timore Servili, qui fundamentum est fidei, quamvis alii de filiali intelligant, omninò est verisimile.

Et quidem Timor ille multa habet cum Palis communia, ne quis symbolum & similitudinem calumniatur. IMPRIMIS enim, sicut Palus, quia desinit in acumen, terræ infigitur, illamque perforat, penetratque, ita

Timor

Timor gehennæ, seu pœnarum peccatis debitarum non hæret in superficie, nec cute tenus perstringit, sed sese in interiora insinuat, totum hominem pervadit, perque omnes transit potentias, intellectum, voluntatem, memoriam. Ideò Timore turbatur homo, & interiorius exteriusque concutitur. Quare, quod Interpretes Latinus noster vertit, *Confige Timore tuo carnes meas*, S Hieronymus legit: *Horripulavit à Timore tuo caro mea* hoc est, horrore invasit, qui ad exteriora etiam diffusus est. DEINDE, Pali ad fulcienda ædificiorum fundamenta fistucis adiguntur. Est autem *Fistuca* machina, quâ pavtores utuntur, utrimque ansata ad pullandum idonea, qua pali terræ inmittuntur, ac tundendo infiguntur, haud secus ac malleo clavi. Timor in animam defigitur consideratione suppliciorum æternorum: quæ, instar fistucæ, duas ansas habet: nam & speculativa esse debet, & practica. PRÆTEREA, Palus festuca adactus, excludit, vel extrudit quicquid est molle & obvium, sibi que idcirco contrarium. Timor Judicis DEI & infernalium tormentorum meditatione theotoco-practica animæ immisus, pellit mollem omnem concupiscentiam, extrudit timorem mundanum, affectus omnes alios occurrentes, ut sibi adversos deprimat, nec resurgere patitur: peccata profligat. *Timor Domini*, inquit Ecclesiasticus cap. i. *expellit peccatum*: nimirum, ut Palus, quicquid est obvium sibi resistens. AD HÆC, pali in palustribus, terram fistulosam pumicosamque, si crebri, ac spissè adigantur, densant, quia nulla relinquunt foramina, nullas foveas. Haud secus, Timor Domini multiplex animæ solum, vanitate pumicosum, fistulosum, & rimarum plenum, ac dissolutum unit, stipatque, neq; in illa finit permanere ullas vanitatis levitatisve foveas. Quod oppido ad virtutû fundamentum jaciendum est necessarium.

DE-

DENIQUE. Pali in terram densè adacti humorem omnè ædificationis impedimentum, comprimendo, & extrudendo pellunt. Et hoc proprium est Timoris Servilis, qui de DEI Judice, & pœnis Inferni concipitur, & mèti profundissimè imprimitur: exprimit enim omnem lasciviæ, petulantia, & cujuslibet criminis, aut peccati humorem noxium.

QVO D adeò est verum, ut apud S. Lucam capite XXI. dicat Dominus, quod homines, Judicii metu, arescent: (*Arescentibus, inquit, hominibus præ timore*) Et nonne David hoc Timore salutari percussus exclamabat? *Ossa mea, sicut cremium aruerunt, Psal. CIII. 4.* Iterum, *Conversus sum in arumna mea, dum configitur spina: Psal. XXXI. 4.* scilicet, dum spinosus, vel acutus, ut spina, *Palus Timoris* infigitur. Quod alii legunt ex Hebræo: *Immutatus est humor meus in siccitates aestatis.* Alii, *conversa est, aut eversa pinguedo mea, & humidum meum in siccitates.* Nonnulli, *vertebatur succus meus in siccitatem aestivam.* Denique, aliqui: *mutatus sum, ut ex succulento factus sim aridior, quàm sint arista in media messe.* Exprimit enim humorem omnem, pinguedinemque deliciarum, ac concupiscentiæ *Palus Timoris* de DEO Judice. Quare existimat S. Basiliius, non esse efficacius ullum instrumentum ad concupiscentiam extrudendam ex anima, quàm *Palum Timoris Domini.* Sic enim scribit in Psalmum XXXIII. *Cùm ad peccatum aliquod progredi voles, cogita mihi horrendum illud & non ferendum Christi iudicium, quæque illud antecedent, comitabuntur, ac sequentur. Hæc time, atque hoc Timore eruditus, animam à Concupiscentia ad hæc mala retrahere.* Quod si fiat, victoriam jugiter spondet. Similis est exhortatio S. Ephæm, sermone luculento de Patientiia. Idem suadebat Sapiens sententia illa apud omnes vulgata, utinam ab omnibus æquè intellecta: *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis: hoc est,*
memo-

memorare mortem certam, Judicium districtum, supplicium sempiternum; & non peccabis: nam horum qui meminit, non peccat, dum meminit: non quia meminit tantum, quid enim ad rem meminisse solum? sed quia memoria, tanquam fistuca, Palos Timoris salutaris sibi infigit, quibus ipse transfixus, omni humore vitioso liberatur, & redditur in bono firmus, constans, immobilis.

ARTICVLVS VII.

TIMOR DOMINI SALUTARIS

Olea. Alnus. Robur.

NON est reticenda Palorum, quos ad Aedificationem nostram necessarias esse probavimus, materia, nec hujus transilienda consideratio, cum sit utilissima, ut Timoris natura penitus inspiciatur. Materiam nominat Vitruvius tres arbores, *Oleam, Alnum, Robur*, in quibus invenio symbolicè significatas eas qualitates, quæ Timori inesse debent, ut ad fundandi effectum sit idoneus.

I. **OLEA** symbolum est Misericordiae. Ita ferri debet Timor in DEUM Justum, ut Misericordem etiam contempletur. *Olea* luctatoris est hieroglyphicum, quod oleo olim ungerentur pugiles:

Cetera populeâ velatur fronde juvenus

Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit.

canebat Poëta. (a) Oportet Timorem esse fortem, animosum, luctatorem, qui omnibus mollitiei affectibus

(a) s. *Aeneid*,

bus se opponat, passiones teneritudinis aggrediatur, adversarios serix conversionis oppugnet.

Olea pacis est reffera.

Paciferaque manuramumpræ tendit oliua.

Et supplicis animis

----- *Centum Oratores*

Ire jubet ramis velatos Palladis omnes.

Velati ramis olea, veniamque rogantes.

Et tranquillitatis. Hinc illud *Oleo tranquillior*. Et naturæ hoc ad eò tranquillæ perhibent, ut mare, rem omnium turbulentissimam tranquillet. Timor Domini, qui sit initium Sapientiæ, inhære debet animæ, ad pacem cum DEO, ad quietem secum, ac cum proximo stabiliendam compositæ; debet esse mentis demissæ, humilis, ac suppliciter veniam postulantis.

II. *ALNUS* est arbor, quæ ex aqua provenit, ideoque aquosis gaudens locis, ita fortasse dicta, quod amne alatur. Nascitur juxta fluvios, aquis obruta, inquit Vitruvius. Vnde & lignum ejus ad navalem materiam imprimis commendatur.

----- *fluctibus aptior Alnus.*

canebat Lucanus. Aqua, ut sæpius est probatum à nobis, in arcano sermone, Gratiam Spiritus divini significat, ex qua nisi Timor, ut ex aqua *Alnus*, procedat, ad fundandam Domum Sapientiæ est inutilis. Non enim Timor naturalis, qui viribus naturæ gignitur, sed supernaturalis solum, quæ Gratiæ est Christi, seu Spiritus-sancti fœtus, ad fundandum hic valet. Si sit præterea, sicut *Alnus*, ut non facile corrumpatur: quod *Alno* tribuit Vitruvius. Immò, ut idem scribit, in palustribus locis palationibus crebro fixa permanet immortalis ad æternitatem. Non

Timor

(a) *Æneid*, 8. (b) *Æneid* 7. (c) *Æneid*, 11. (d) *Plini*. lib. 2. c. 103.

Timor diarius, non horarius, multo minus momentaneus, sed firmus, & quadamtenus incorruptibilis est. Initium Sapientiae Timor Domini manet in aeternum. Alno incorruptibilior, est magis immortalis. Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi. Psal. xviii, 10.

III. ROBUR, ultima Palorū ad fundamenta aptorum materia, est species arboris glandiferæ durissimæ, fortitudinis, ac firmitatis inconcussæ hieroglyphicū. Omne quod forte est Robur vocamus scribit Servius, & passim tum pro animi fortitudine, tum pro corporis firmitate, per translationem, sumitur: magnitudinis vastitatisque est visendæ. Debet esse Timor tuus roboreus, firmus, fortis, & qui magnitudine ac vastitate totam animam, ejusque facultates omnes occupet: qui expandat ramos ab appetitu rationali ad sensitivum: ut non solum voluntatem afficiat, sed sensum quoque. Talis est Timor, qui horripilationem, tremorem, gemitus, & alias animi ac corporis commotiones gignit. Hic si quis alius, tati- quam Palusex robore, animam transfigit, expellit peccatum, & firmitatem inducit insuperabilem.

SERMO XIV.

FUNDAMENTA

Domus Sapientiae

Seu

Ædificii Spiritualis

VERBUM DEI. BONVM EXEMPLVM
CATECHISMVS. CONCIO. EXHORTATIO.

PRÆ-